

Jubilantka Wisława Szymborska

Poljska pesnica Wisława Szymborska se je rodila leta 1923 v Bninu na Poznanjskem, od svojega osmega leta pa živi v Krakovu, kjer je po drugi svetovni vojni na Jagelonski univerzi študirala poljsko filologijo in sociologijo in bila nato več desetletij urednica za poezijo pri tedniku *Życie Literackie*. Njeni prvi pesniški zbirki iz leta 1952 jih je sledilo še devet, zadnja, *Konec in začetek*, je izšla letos. Več zbirk je izšlo v ponatisih. Številni so tudi izbori iz njene poezije.

Szymborska spada v prvi povojni poljski pesniški rod, ki je ob svojem nastopu zaradi tedanjega estetskega dogmatizma doživiljal hudo moralno krizo in razvil izredno kritično razmerje do sveta. Tako kot njeni sodobniki, med temi še posebno Tadeusz Rożewicz, tudi Szymborska v svoji poeziji nenehno dvomi, raziskuje, analizira, konkretne nadrobnosti pa so samo izhodišče za moralna ali filozofska razmišljanja o človekovi usodi, o smislu in namenu njegovega obstoja, o dvoreznem razvoju znanosti. Začudenju nad lastno identiteto se pridružuje iz močnega individualizma porojeni občutek odtujenosti in spoznanje, da pravo sporazumevanje z drugim človekom ni mogoče, kar se je izrazilo tudi v njeni resignativni ljubezenski liriki. Hkrati je ta individualizem odprt do ljudi, s sočutjem spremlja njihovo trpljenje in krhkost, tragično videnje sveta pa je izpovedano brez glasnih besed, diskretno ali z rahlo ironijo, včasih celo s humorjem. Prav to nasprotje ustvarja dramatično napetost, ki je kljub navideznemu miru polna moralnega protesta. V svoji lapidarni drobni liriki se rada poigrava z zvočno in pomensko stranjo besed, vendar ji taka igra ni namen, kot je to pri ludistih, temveč le sredstvo za končno refleksivno izpoved. Prav tako pogumno uporablja pogovorno dikcijo, kar je pomemben element za razpoznavanje njenega kljub raznovrstnosti posameznih pesmi enotnega stila in gotovo tudi eden od vzrokov za priljubljenost te poezije doma in v tujini.

Pri nas so pesmi Wisławe Szymborske v nasprotju z ostalo Evropo, kjer so v nacionalnih jezikih nekako sproti izhajale v knjižni obliki, malo znane. Prvi slovenski prevodi, objavljeni v časopisju in v radiu, so resda že iz leta 1958, sledile so pesmi v Antologiji poljske lirike 20. stoletja (obakrat v prevodu Lojzeta Krakarja) in v osemdesetih letih še nekaj posameznih prevodov, kar pa je vse premalo, da bi ustrezno spoznali to liriko, ki zaradi svoje izvirnosti spada med najboljše dosežke poljske povojne poezije. Tu objavljeni prevodi naj ob pesničini sedemdesetletnici to vrzel vsaj malo izpolnijo.

ROJSTNI DAN

Kopiči naenkrat se svet z vseh strani:
morene, murene in morja in zore,
ogoni in ogenj in orel in oreh –
kako naj določim, kam vstaviti morem?
Goščave, puščave, vejevje, deževje,
bogomoljke in oljke – kdo vse to preštel je?
Metulji in ulji, berila, gorila –
no, hvala, res nekam številna števila!

In v kakšen predal naj lapuh dam, lopot
in ljubje, preplah in prepil in klopot?

Kje vzeti kolibra in kam naj s tem srebrom,
kaj resno početi pa z zobrom in zebro?

Že takle dvokis kaj pomembna je stvar,
a osmeronožec, stonoga – kakšen denar!

Na zvezdah ni cene, gotovo je čedna,
ugibam – ne, hvala, res nisem jih vredna!

Ne sonca ne mraka za mene ni treba,
kako naj se s tem igra živa oseba?

Za hip le sem tukaj, za časa prav malo:
kar dlje je, spregledam, zamešam ostalo.

Ne morem ločiti vsega od praznine.

Hitim in med potjo to cvetje premine:

najmanjša od mačeh, a velik imetek –

napor za to steblo in listek in cvetek,

edinstven v vsemirju, od nekdanj, tjavdan,

ponosno slaboten, natančno vzravnat.

ZAČUDENJE

Čemu – in povrhu v eni osebi?

V tej in ne v drugi? Po kakšni potrebi?

Na dan, ki je torek? V hiši, ne v gnezdu?

V koži, ne v luskah? Z obrazom, ne z listom?

Zakaj le enkrat kot bitje taisto?

In prav na zemlji? Na majhni zvezdi?

Po tolikih dobah, ko ni me bilo?

Prav za vse čase in za vse vode?

Za vse haluge, nebesne svode?

In ravno sedaj? S kostmi in s krvjo?

Sama pri sebi s seboj? Le zakaj

ne zraven niti ne sto milj odtod,

ne včeraj niti ne sto let nazaj

sedim in gledam v ta mračni kot
 – kot gleda ta hip z nenadno vnemo
 nekaj renčečega, pes po imenu?

NIČ SE DVAKRAT

Nič se dvakrat ne dogaja,
 ne zgodi se. To ne mine,
 vsi rodimo se brez vaje
 in umremo brez rutine.

Če učenci najbolj trdi
 bi bili v svetovni šoli,
 bi ne zime ne poletja
 ne ponavljali nikoli.

Dan noben se ne ponavlja,
 ni podobnih dveh noči,
 dveh enakih ni poljubov,
 isti ni pogled v oči.

Včeraj, ko nekdo je vpričo
 mene te imenoval,
 mi bilo je, kot da rožo
 si skoz okno mi poslal.

Danes pa obračam k steni
 svoj obraz, ko spet sva sama.
 Rožo? Kakšna pa je roža?
 Je to cvet? Morda je kamen?

Le čemu v to, zla ti ura,
 mešaš nepotrebno svoje?
 Si – zato miniti moraš.
 Mineš – in prav to lepo je.

Nasmejana in objeta
 k slogi iščeva prehode,
 pa čeprav sva si različna
 kot dve kaplji čiste vode.

V BABILONSKEM STOLPU

– *Koliko je ura?* – Da, srečna sem,
manjka mi le zvonček okrog vratu,
da bi zvenel nad tabo, kadar spiš.
– *Torej nisi slišala viharja? Od vetra se je stresel zid,*
stolp zevnil je kot lev, v velikih vratih
so zaškripali tečaji. – Kaj si pozabil?
Imela sem navadno sivo obleko,
zapeto na ramenu. – *In takoj nato*
je blisk preklal nebo. – Vstopiti nisem mogla,
saj nisi bil tam sam. – *Nenadno sem ugledal*
barve, kot so bile pred vidom. – Škoda,
da mi ne moreš obljubiti. – *Prav imaš,*
očitno bil je to le sen. – Zakaj mi lažeš,
zakaj me ogovarjaš z njenim imenom,
jo še vedno ljubiš? – *Da, želim si,*
da bi ti ostala z mano. – Nisem huda,
lahko bi mi to prej prišlo na misel.
– *Še zmeraj misliš nanj?* – Pa saj ne jočem.
– *In to je vse?* – Nikogar drugega kot tebe.
– *Si vsaj odkritosrčna.* – Miren bodi,
odšla bom iz tega mesta. – *Mirna bodi,*
odšel bom proč. – Imaš res lepe roke.
– *To stara stvar je, ost je šla tu skozi,*
ne da bi ranila kost. – Res ni za kaj,
dragi moj, res ni za kaj. – *Ne vem in niti*
nočem vedeti, koliko je ura.

RADOST PISANJA

Kam beži ta napisana srna skozi napisani gozd?

Da bi pila iz napisane vode,

ki ji odbije smrček kot posnetek?

Zakaj dviguje glavo, mar kaj sliši?

Oprta na štiri iz resnice izposojene nožice,
izpod mojih prstov striže z uhljem.

Tišina – tudi ta beseda na papirju šelesti

in razgrinja

iz besede »gozd« izrasle veje.

Nad belim listom se pripravljajo na skok

črke, ki se lahko slabo razporedijo,

stavki, ki jo obkolijo

in pred njimi ne bo rešitve.

V kapljici črnila je kar velika zaloga
lovcev s priprtimi očmi,
pripravljenih steči po strmem peresu navzdol,
obkoliti srno, se pripraviti na strel.

Pozabljajo, da to ni življenje.
Drugo pravo – črno na belem – vlada tu.
Hip bo trajal tako dolgo, kot jaz hočem,
dá se razdeliti na majhne večnosti,
polne krogel, zadržanih v letu.
Za zmeraj, če ukažem, se tu nič ne zgodi.
Brez moje volje niti list ne odpade
niti se steblo ne upogne pod piko kopitca.

Je torej tak svet,
o usodi katerega odločam samostojno?
Čas, ki ga povezujem z verigami znakov?
Nenehno bivanje – na moj ukaz?

Radost pisanja.
Možnost zagotavljanja trajnosti.
Maščevanje umrljive roke.

PSALM

O, kako prepustne so meje človeških držav!
Koliko oblakov nekaznovano plove čeznje,
koliko puščavskega peska se presipa iz dežele v deželo,
koliko gorskih kamnov se skotali na tujo posest
v izzivalnih poskokih!

Ali moram naštevati ptiča za ptičem, kako letajo
ali pa pravkar sedajo na spuščeno zapornico?
Čeprav je le vrabec, je rep ek njegov že zamejski,
a kljunček še tukajšnji. In povrh tega – kako se vrti!

Od nešteti žuželk naj omenim le mravljo,
ki se – med levim in desnim škornjem obmejnega
stražarja –
na vprašanje: odkod in kam – ne čuti dolžna odgovoriti.

Oh, ko bi natančno videli ves ta nered naenkrat,
na vseh kontinentih!
Mar ni to liguster, ki z nasprotnega brega
tihotapi prek reke stotisoči listek?
In kdo, če ne sipa, predrzno dolgoroka,
krši sveto področje priobalnih voda?

Je sploh mogoče govoriti o kakšnem redu,
 če se niti zvezd ne dá razmakniti,
 da bilo bi jasno, komu katera sveti?
 In ali ni graje vredno, kako se vlačijo megle?
 In kako praši se stepa po vsem prostranstvu,
 kot da bi sploh ne bila razpolovljena?
 In kako se razlegajo zvoki na uslužnih valovih zraka:
 vabljeni žvižg ptičev in pomenljivi klockot!

Le kar je človeško, je lahko res tuje.
 Vse drugo so mešani gozdi, delo krtov in veter.

NASMEHI

Svet z večjim upom gleda kot poslušaj.
 Državniki se morajo smehljati.
 Nasmeh pomeni, da ni malodušja.
 Čeprav nasprotja so in igra zapletena
 in konec negotov, je tolažilno,
 da je zobovje vedro in pravilno.

Prijazno morajo imeti lice
 na letališki stezi in v klopek dvorane,
 živahne gibe, radostne poglede,
 ko si v pozdrav podajajo desnice.
 Vsekakor je nasmeh zelo potreben
 za objektivne in gledalce zbrane.

Stomatologija v diplomatski službi
 je jamstvo za uspeh spektakularen.
 Sekalci dobre volje v pravi družbi
 ne smejo manjkati, ko je zaplet nevaren.
 Še nimamo tako brezskrbnih časov,
 da bi navadna žalost sevala z obrazov.

Pobrateno človeštvo, menijo sanjači,
 bo zemljo v kraj smehljajev spremenilo.
 Dvomim. Državnikom, ko bi se to zgodilo,
 se ne bilo bi treba toliko smehljati.
 Le včasih, ko se veselé pomladi,
 brez naglice in živčnosti, ki pači.
 Človeško bitje žalostno je po naravi.
 Na takšno čakam, da me v dobro voljo spravi.